

Επίλυση του ζητήματος της ονομασίας της Μακεδονίας: Προοπτική μετασχηματιστικής αμοιβαίας αναγνώρισης

Εκπρόσωποι του Συμβουλίου

Veton Latifi και Καλυψώ Νικολαΐδη
12 Δεκεμβρίου, 2017

Η Ελλάδα και η Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (ΠΓΔΜ) πρέπει να διαχωρίσουν τα θέματα στα οποία μπορούν να συμφωνήσουν ότι διαφωνούν και αυτά στα οποία πρέπει να συμφωνήσουν.

Το παρόν άρθρο υποστηρίζει ότι πρέπει να αξιοποιηθούν οι τρέχουσες ευκαιρίες που προσφέρονται και παρέχει ένα σχέδιο δράσης προς την επίλυση του ζητήματος της ονομασίας της ΠΓΔΜ. Υποστηρίζει ότι το ζήτημα πρέπει να συζητηθεί σύμφωνα με τις αρχές της ελευθερίας, της υπευθυνότητας και της αμοιβαίας αναγνώρισης. Υπό το πνεύμα αυτό, οι δύο πλευρές πρέπει να διαχωρίσουν τα θέματα στα οποία μπορούν να συμφωνήσουν ότι διαφωνούν και αυτά στα οποία πρέπει να συμφωνήσουν. Πρέπει να συμφωνήσουν στο στόχο των διαπραγματεύσεών τους και πρέπει να συμφωνήσουν σε μια τομή και σε ένα σχέδιο δράσης. Επίσης, πρέπει να συμφωνήσουν σε μια ιστορία, ότι η Μακεδονία είναι μια περιοχή που μοιράζεται ανάμεσα σε αρκετά κράτη που όλα πρέπει να απέχουν από το «μονοπώλιο ταυτότητας». Με αυτό το σκεπτικό, μια νέα μόνιμη ονομασία μπορεί να συμφωνηθεί και η υιοθέτησή της για διεθνείς, όχι για εγχώριους σκοπούς, μπορεί να συνδεθεί με την ένταξη στο ΝΑΤΟ και τις διαπραγματεύσεις της ΕΕ. Οι επιλογές ονομασίας προσδιορίζονται μέσω τριών επιπέδων εξειδίκευσης, όπου οι συγγραφείς υποδεικνύουν ποια πιστεύουν ότι είναι τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα κάθε επιλογής.

Ποια θα πρέπει να είναι η νέα ονομασία της Δημοκρατίας της Μακεδονίας, που επί του παρόντος, διεθνώς αποκαλείται πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (ΠΓΔΜ); Το εν λόγω θέμα δεν έχει δυσκολέψει μόνο τις σχέσεις της με τη Ελλάδα, αλλά ως ένα βαθμό και τη σταθερότητα των Βαλκανίων από το 1991. Ενώ η Δημοκρατία της Μακεδονίας (ή ΠΓΔΜ) προωθεί την ευκολονόητη αρχή ότι οι χώρες οφείλουν να επιλέγουν μόνες τους την ονομασία τους, οι Έλληνες έχουν εύλογους προβληματισμούς για την ταυτότητα, την ιστορία και τη γεωπολιτική.

Θεωρούμε ότι προσφέρονται σήμερα ευκαιρίες για την επίλυση αυτού του ζητήματος. Τόσο η ελληνική κυβέρνηση όσο και η κυβέρνηση της ΠΓΔΜ έχουν δεσμευτεί για την επίλυση του ζητήματος και άρα, υποθέτουμε, για να πείσουν στο εσωτερικό των κρατών τους για αυτούς τους συμβιβασμούς που η επίλυση μπορεί να επιφέρει.

Ο νέος πρωθυπουργός της Μακεδονίας, Ζόραν Ζάεφ, έχει αποστασιοποιηθεί ξεκάθαρα από αυτό το οποίο πολλοί αποκαλούν «πατριωτισμός του Kitsh» ή «αρχαιοδιφία» του προκάτοχου του Νίκολα Γκρούεφσκι, που ξεκίνησε την μνημειακή αρχιτεκτονική των Σκοπίων το 2014. Για παράδειγμα, από την εκλογή του ο Ζάεφ έχει επιδείξει θέληση να ικανοποιήσει τους ελληνικούς προβληματισμούς συζητώντας την αλλαγή του ονόματος του αεροδρομίου των Σκοπίων, Μέγας Αλέξανδρος. Οι δύο υπουργοί εξωτερικών, κ.κ Νίκος Κοτζιάς και Νικόλα Ντιμιτρόφ

έχουν συναντηθεί και θα ξανασυναντηθούν για να συζητήσουν τις προοπτικές επίλυσης του ζητήματος της ονομασίας.

Με σκοπό να μην μείνει αυτή η ευκαιρία ανεκμετάλλευτη, οι συζητήσεις για μια συμφωνία θα πρέπει να βασίζονται στις αρχές της ελευθερίας, της υπευθυνότητας και της αμοιβαίας αναγνώρισης.

Ελευθερία. Αν και η συμφωνία πρέπει να σέβεται τους προβληματισμούς περί ιστορίας και ταυτότητας, οι άνθρωποι τελικά θα πρέπει να απελευθερωθούν από αυτούς τους προβληματισμούς. Οι ιστορικοί δεν θα πρέπει να προσπαθούν να είναι διπλωμάτες και οι διπλωμάτες δεν θα πρέπει να ξαναγράφουν την ιστορία για να εξυπηρετούν τους σκοπούς τους. Δεν μπορούμε να παραμένουμε αιχμάλωτοι διαφιλονικούμενων αναγνώσεων της ιστορίας.

Υπευθυνότητα. Οι αρχηγοί των δύο χωρών, όπως επίσης και οι λαοί τους, έχουν ευθύνη απέναντι στην επόμενη γενιά, η οποία πρέπει να απελευθερωθεί από αυτό το βάρος. Οι ευκαιρίες που προσφέρονται μπορεί να εξαντληθούν σύντομα και οι καλύτερες προθέσεις να εκτροχιαστούν καθώς τα συμβαλλόμενα μέρη ξεχνούν την ωφέλεια μίας συμφωνίας. Όλοι οι συμβιβασμοί είναι επίπονοι, όλοι δημιουργούν κινδύνους για τους πολιτικούς, ειδικά αν σχετίζονται με θέματα ταυτότητας. Οι μετριοπαθείς ηγεσίες πρέπει να αγνοήσουν τις κατηγορίες για προδοσία και να φτάσουν σε μια συμφωνία για χάρη των επερχόμενων γενεών.

Αμοιβαία αναγνώριση. Τελικά, αυτή είναι μια άσκηση αμοιβαίας αναγνώρισης της αξιοπρέπειας και των καλών προθέσεων του ενός προς τον άλλον. Για να είναι όντως ανατρεπτική, κάθε πλευρά πρέπει να αναγνωρίσει όχι μόνο τα αφηγήματα της ταυτότητας, τους προβληματισμούς κυριαρχίας και τους φόβους εδαφικής ακεραιότητας αλλά και την αναγνώρισή της άλλης πλευράς: *Αναγνωρίζω και πιστεύω ότι αναγνωρίζεις την κυριαρχία μου.*

Αν δεχτούμε αυτές τις κατευθυντήριες αρχές, πώς τις εφαρμόζουμε;

Πρώτον, οι δύο πλευρές πρέπει να διαχωρίσουν τα θέματα στα οποία μπορούν να συμφωνήσουν ότι διαφωνούν και αυτά στα οποία *πρέπει* να συμφωνήσουν. Το πρώτο είδος θεμάτων θα απαιτήσει συνεχή διάλογο, συμπεριλαμβανομένων ιστορικών και πολιτισμικών επιτροπών και άλλων παρόμοιων πρωτοβουλιών. Συμπεριλαμβάνουν αντίστοιχες ερμηνείες της ιστορίας, ερμηνείες που φυσικά δεν είναι μονολιθικές για την κάθε πλευρά. Επίσης, σε αυτό το πακέτο ανήκουν και οι ελληνικοί φόβοι για αλυτρωτισμό από την άλλη πλευρά, όχι μόνο σε ό,τι αφορά στις εδαφικές φιλοδοξίες αλλά και στους θεωρούμενες ως επιθετικούς ισχυρισμούς σχετικά με την επονομαζόμενη «μακεδονική μειονότητα» στην Ελλάδα.

Υπάρχουν βάσιμοι λόγοι να θεωρούνται αθεμελίωτοι αυτοί οι προβληματισμοί (απόφαση του Δ. Δ. Χάγης της 5 Δεκεμβρίου 2011). Αλλά τέτοιου είδους άκρως πολιτικές συμβολικές διαπραγματεύσεις σχετίζονται με τη συζήτηση των ενστάσεων και φόβων της μιας πλευράς, και όχι των αντικειμενικών πεποιθήσεων που μπορεί να θεωρηθεί ως τεκμηριωμένες η άλλη πλευρά. Ενώ οι προβληματισμοί σχετικά με τον αλυτρωτισμό μπορούν να διευθετηθούν μέσω μιας επίσημης δήλωσης στην ίδια τη συμφωνία, μπορούν να αντιμετωπιστούν στην πραγματικότητα μόνο σταδιακά και μέσω της οικοδόμησης εμπιστοσύνης και κοινών πρωτοβουλιών σε διδακτικά βιβλία και άλλα παρεμφερή.

Αυτό αφήνει πολλά θέματα ανοιχτά στα οποία τα δύο μέρη πρέπει να συμφωνήσουν σήμερα.

Δεύτερον, τα διαπραγματευόμενα μέρη πρέπει να συμφωνήσουν στο *στόχο* των διαπραγματεύσεών τους. Κάτι σαν: ο στόχος αυτών των διαπραγματεύσεων είναι να συμφωνήσουμε σε μια υγιή βάση για τις μελλοντικές σχέσεις γειτονίας μέσω ειλικρινούς και καλόπιστης αμοιβαίας αναγνώρισης μεταξύ των χωρών μας και των λαών μας.

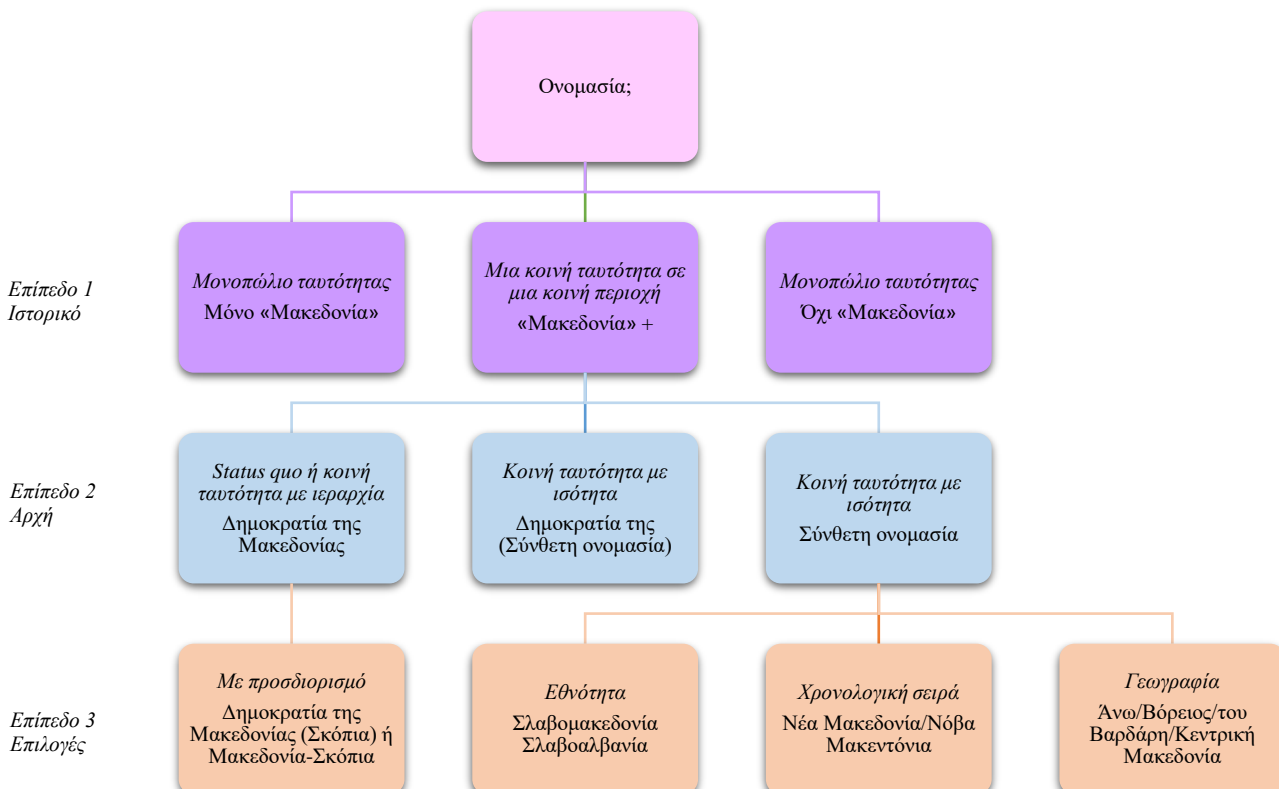
Τρίτον, οι επερχόμενες διαπραγματεύσεις πρέπει να δημιουργήσουν τόσο μια *τομή* όσο και ένα *σχέδιο δράσης*.

1. Η *τομή* σχετίζεται με το ζήτημα της ονομασίας και τις άμεσες δεσμεύσεις που τη συνοδεύουν. Για παράδειγμα, η συμφωνία σε μια ονομασία θα επιτρέψει αμέσως την έναρξη των διαπραγματεύσεων της ΕΕ και την άρση του βέτο για ένταξη στο ΝΑΤΟ –και τα δύο θα πραγματοποιηθούν με τη νέα μόνιμη ονομασία.
2. Το *σχέδιο δράσης* σχετίζεται με τη διαδικασία με την οποία η συμφωνία θα ενσωματωθεί σε εγχώριο και διεθνές επίπεδο (βλ. εφαρμογή παρακάτω).

Τι γίνεται λοιπόν με το όνομα;

Στο σημείο αυτό τα δύο μέρη θα χρειαστεί να επιδείξουν εξίσου δημιουργικότητα και θάρρος. Στο παρακάτω γράφημα συνοψίζουμε ποιο πιστεύουμε ότι είναι το εύρος των επιλογών και οι αρχές πίσω από αυτές.

Προσδιορισμός του ζητήματος της ονομασίας της Μακεδονίας

Επίπεδο 1: Το ιστορικό

Τα μέρη πρέπει να ξεκινήσουν με ένα ξεκάθαρο αφήγημα ιστορία –ότι αυτή είναι μια κοινή περιοχή που κληρονομήθηκε από χρονικές περιόδους που προηγήθηκαν της εποχής του «εθνικού κράτους». Αυτό το γεγονός δεν είναι καθόλου αμφιλεγόμενο. Συγκεκριμένα, η «Μακεδονία» δεν είναι κάτι σαν μια εμπορική ονομασία, σαν ένα brand δηλαδή που ανήκει σε μια επιχείρηση, αλλά μια περιοχή με μεταβαλλόμενα σύνορα στο πέρασμα πολλών αιώνων, μια περιοχή που σήμερα καταλαμβάνεται από τρία ή τέσσερα σύγχρονα εθνικά κράτη. Αυτό δεν είναι μόνο τεχνικό θέμα για το διαχωρισμό μιας περιοχής (που εκτείνεται σε πολλά κράτη) και ενός κράτους.

Η αρχική σύγκρουση μεταξύ των δύο χωρών μπορεί να συνοψιστεί ως δύο πλευρές που είναι αποφασισμένες για το «μονοπώλιο της ταυτότητας». Το να αποκαλείται η χώρα *μόνο* Μακεδονία θεωρήθηκε από τους Έλληνες ως στέρηση της δικής τους μακεδονικής ταυτότητας. Η ελληνική απάντηση ότι δεν πρέπει να υπάρχει το «Μακεδονία» στην ονομασία του βόρειου γείτονά τους *καθόλου*, αποτελεί μια εξίσου οφθαλμοφανή προσπάθεια να μονοπωληθεί η μακεδονική ταυτότητα για την Ελλάδα. Το «Μακεδονία» δεν θα πρέπει να μονοπωληθεί ως δείκτης ταυτότητας από κανένα από τα κράτη της περιοχής.

Η αλήθεια είναι ότι οι εθνικές ταυτότητες δεν πέφτουν από τον ουρανό ούτε ξεφυτρώνουν από τη γη. Κατασκευάζονται όπως όλα τα κοινωνικά φαινόμενα.

Επομένως, αυτό το αφήγημα σχετίζεται με το να μοιραστεί μια συλλογική ταυτότητα, η οποία αν και είναι ρευστή, πρέπει να είναι κοινή τόσο από τα μεμονωμένα άτομα που μπορούν να επιλέξουν να αποκαλούν τους εαυτούς τους όπως θέλουν, όσο και από τις αντίστοιχες χώρες τους.

Αλλά εδώ είναι η ανατροπή: ως κομμάτι του μοιράσματος της συνολικής «μακεδονικής» ταυτότητας, πρέπει να αναγνωρίσουμε αμοιβαία και να σεβαστούμε τις διαφορετικές (εθνικές) εκδοχές μας για το τι μπορεί να σημαίνει αυτή η ταυτότητα. Συνεπώς, *πρέπει* να συμφωνήσουμε ότι διαφωνούμε για την ιστορική εγκυρότητα της όποιας αξίωσης.

Αλλά, κατά τον ίδιο τρόπο, πρέπει να συμφωνήσουμε σε μια ονομασία που θα αντικατοπτρίζει αυτή την αναγνώριση για όλες τις πλευρές. Οι Έλληνες πολιτικοί χρειάζονται μια ονομασία που θα τους επιτρέψει να διατηρήσουν την ελληνική σφραγίδα πάνω στο αρχαίο παρελθόν της Μακεδονίας ως περιοχής για εσωτερικούς λόγους, ανεξάρτητα με το αν ενδιαφέρεται η υπόλοιπη ανθρωπότητα ή όχι. Ομοίως, οι βόρειοι γείτονες πρέπει να καθησυχαστούν ότι η Ελλάδα θα σταματήσει να τους στιγματίζει μόνο ως Σέρβους ή Βούλγαρους. Ας είναι ελεύθερος όποιος θέλει να διακηρύξει: *Είμαι και εγώ Μακεδόνας*.

Επίπεδο 2. Αρχή - Παραλλαγές της Μακεδονίας +

Από τη γενική ιδέα «μιας κοινής περιοχής» ακολουθούν πολλές ονομασίες. Βλέπουμε τρεις γενικές κατηγορίες:

- Η πρώτη είναι η τρέχουσα συνταγματική ονομασία της χώρας, π.χ. *Η Δημοκρατία της Μακεδονίας*, που θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί πως δεν

αφαιρεί το δικαίωμα άλλων στην ονομασία, κατά τον ίδιο τρόπο που «Η Δημοκρατία της Ιρλανδίας» δεν αξιώνει να είναι ολόκληρο το νησί της Ιρλανδίας. Οι υπέρμαχοι της μη αλλαγής της ονομασίας μπορούν, συνεπώς, να υποστηρίξουν ότι οι περιοχές είναι περιοχές και τα κράτη είναι κράτη. Αλλά οι Έλληνες από την πλευρά τους, το ακούν αυτό ως τεχνικό και ανειλικρινές επιχείρημα που αφήνει το πρόβλημα της ταυτότητας ανέπαφο. Δεν εκλαμβάνουν το «Δημοκρατία της (ή τη συντομογραφία, Δ. Μακεδονίας) ως προσδιορισμό στο μονοπώλιο ταυτότητας. Άλλωστε, πάρα πολλές χώρες ανά τον κόσμο είναι «Δημοκρατία της» που κάθε φορά μεταφράζεται στην απλή ονομασία. Ποιος στις μέρες αποκαλεί *Τη Γαλλική Δημοκρατία* οτιδήποτε άλλο πέρα από Γαλλία; Ομολογουμένως, υπάρχει το κράτος του Λουξεμβούργου και, επίσης, υπάρχει και η επαρχία του Λουξεμβούργου που είναι τμήμα της Βαλλονίας στο Βέλγιο. Αλλά αν κάποιος συστηθεί με καταγωγή από το Λουξεμβούργο, πόσοι θα σκεφτούν ότι μπορεί να είναι από το Βέλγιο;! Αυτή δεν είναι μια ευχάριστη προοπτική για την ελληνική πλευρά. Με άλλα λόγια, η διατήρηση του status quo στην καλύτερη περίπτωση εκλαμβάνεται από την ελληνική πλευρά ως «κοινή ταυτότητα με ιεραρχία» και στην χειρότερη ως απλά μια εκδοχή του «μονοπωλίου ταυτότητας».

- Αυτό αφήνει δύο άλλες κατηγορίες που και οι δύο περιλαμβάνουν προσδιορισμό της ονομασίας Μακεδονία μέσω μιας σύνθετης ονομασίας, ή διατήρησης της «Δημοκρατίας της», ακολουθούμενης από μια σύνθετη ονομασία.

Επίπεδο 3. Επιλογές - Προσδιορισμός για την υπόδειξη ξεχωριστών οντοτήτων

Εδώ πάλι, βλέπουμε τρεις κατηγορίες, που η κάθε μία ευνοεί μια συγκεκριμένη προσέγγιση για το διαχωρισμό της περιοχής της Μακεδονίας και του εν λόγω κράτους και που η κάθε μία προσεγγίζει την πρόκληση της «κοινής ταυτότητας» με διαφορετικό τρόπο.

- Ένας προσδιορισμός είναι να μείνει το «Δημοκρατία της Μακεδονίας» ανέπαφο, όπως στη *Δημοκρατία της Μακεδονίας (Σκόπια)*, μια επιλογή που έγινε αποδεκτή και από τις δύο πλευρές σε διαφορετική χρονική στιγμή. Αυτή η επιλογή έχει το πλεονέκτημα να συνιστά μια απλή και ακριβής τροποποίηση της υπάρχουσας ονομασίας. Αλλά κάποιος στην ελληνική πλευρά φοβούνται ότι ο προσδιορισμός «Σκόπια» θα έχει τη μαγική ιδιότητα της προοδευτικής εξαφάνισης σταδιακά, όπως και το «Δημοκρατία» το ίδιο. Μπορούν τέτοιοι προβληματισμοί να διευθετηθούν στη συμφωνία; Ένας εναλλακτικός τρόπος να μείνει το «Δημοκρατία της Μακεδονίας» ανέπαφο θα ήταν αυτός ενός προσδιορισμού μπροστά, π.χ. «Βόρειος Δημοκρατία της Μακεδονίας». Αλλά αυτή η επιλογή ίσως φαίνεται παράλογη και δυσνόητη, καθώς δεν υπάρχει «Νότια Δημοκρατία της Μακεδονίας».
- Η ιδέα μιας σύνθετης ονομασίας ως προσδιορισμού, σε οποιαδήποτε παραλλαγή του, έχει υποστηριχτεί επισήμως από την Ελλάδα και τα Η.Ε. από τα μέσα της δεκαετίας του '90. Πράγματι, ο Σάιρους Βανς, ο πρώτος διαμεσολαβητής των Η.Ε., από ό,τι φαίνεται, παρήγαγε πληθώρα ευλογοφανών παραλλαγών, καμία από τις οποίες δεν έγινε αποδεκτή τελικά εκείνη τη χρονική στιγμή. Όντως, μια σύνθετη ονομασία εξακολουθεί να

απορρίπτεται από πολλά άτομα και των δύο πλευρών, αν και αυτός θα ήταν ο πιο ξεκάθαρος συμβιβασμός. Συγκεκριμένα:

- Το *Σλαβομακεδονία* σχετίζεται με ένα διαχωρισμό που βασίζεται στην εθνότητα, Σλάβοι αντί Ελλήνων, αλλά έρχεται αντιμέτωπο με την άμεση ένσταση της μοίρας του μη σλαβικού πληθυσμού ή άλλων εθνοτικών κοινοτήτων στη χώρα (κυρίως της εθνότητας των Αλβανών) και της προβληματικής βάσης για συγκρότηση ενός έθνους σε εθνικτική αντί σε πολιτειακή βάση. Ούτε το να φτάσουν οι ονομασίες στο σημείο της *Σλαβοαλβανικής Μακεδονίας* ικανοποιεί κανέναν.
- Καθώς η ιστορία σχετίζεται με τη γεωγραφία και την επικράτεια, άλλες προτάσεις περιστρέφονται γύρω από την τοποθεσία της ίδιας της Δημοκρατίας όπως του *Βαρδάρη*, *Ανω*, *Βόρειος*, *Κεντρική*, ή ακόμα και *Ευρωπαϊκή Μακεδονία*. Κατά μία έννοια, αυτοί είναι απλοί γεωγραφικοί περιγραφείς που κάποια στιγμή ευνοήθηκαν από την ελληνική πλευρά στις διασκέψεις των δύο μερών. Το του *Βαρδάρη* (κατά τρόπο που προκαλεί σύγχυση είναι, επίσης, το ελληνικό όνομα του ποταμού Αξιού) δημιουργεί περισσότερα προβλήματα από όσα λύνει, καθώς σημαντικά τμήματα της υφιστάμενης επικράτειας της χώρας διοικήθηκαν από τους Σέρβους ως *Μπανόβινα του Βαρδάρη* πριν από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, υπενθυμίζοντας έτσι στην εθνότητα των Αλβανών τη δυσμενή τους κατάσταση εκείνη τη χρονική στιγμή. Τα *Βόρειος* και *Ανω* (με διαφορετικούς συνειρμούς) θεωρούνται ως πιο ουδέτερες γεωγραφικές παραλλαγές προς το παρόν, μη προσβλητικές και για τις δύο πλευρές, συμπεριλαμβανομένων και των Αλβανών. Ομολογουμένως, μπορούν να αμφισβητηθούν από τη βουλγαρική οπτική γωνία, σύμφωνα με την οποία ένας πιο ακριβής περιγραφέας θα ήταν *Δυτική*. Αλλά οι Βούλγαροι έχουν άλλους προβληματισμούς αντί για την ονομασία, ούτως ή άλλως. Παραδόξως, το *Κεντρική Μακεδονία* έχει το πλεονέκτημα του προσδιορισμού «κεντρική» που είναι άκρως αμφίσημη (ας σκεφτούμε την κεντρική Ευρώπη που στην πραγματικότητα είναι η ανατολική Ευρώπη) και έχει θετικούς συνειρμούς. Κάποιοι προτιμούν το *Ευρωπαϊκή Μακεδονία* για να αναφερθούν στην ευρωπαϊκή προοπτική και προσανατολισμό της χώρας, αλλά τότε ποια θα ήταν ή *Μη Ευρωπαϊκή Μακεδονία*;
- Εναλλακτικά, το *Νέα Μακεδονία* ή *Νόβα Μακεντόνια* βασίζεται στη χρονολογική σειρά και στο γεγονός ότι το κράτος δημιουργήθηκε είτε το 1945 ως κράτος της Γιουγκοσλαβίας είτε το 1991 ως ανεξάρτητο κράτος μετά τη διάσπαση της Γιουγκοσλαβίας, αλλά, σε κάθε περίπτωση, μετά τα υπόλοιπα κράτη που μοιράζονται αυτό που αποκαλούμε εδώ ως περιοχή της Μακεδονίας. Οι υπέρμαχοι -συμπεριλαμβανομένων και ημών- υποστηρίζουν ότι αυτό απλώς τονίζει την πραγματική κατάσταση και συνεπάγεται θετικούς συνειρμούς, όπως Νέα Υόρκη ή Νέα Ζηλανδία. Πέραν της επισήμανσης ότι αυτό είναι ήδη το όνομα μιας ημερήσιας εφημερίδας, οι αντιτιθέμενοι φοβούνται ότι αυτή η επιλογή θα συνεπάγεται ρήξη με την αρχαιοδιφική σύνδεση ή τις ρίζες της χώρας στη σλαβική μετανάστευση του 9^{ου} αιώνα. Αλλά υπονοώντας ότι η μιλούμε για ένα κράτος που συγκροτείται σε πολιτειακή και όχι σε εθνική βάση, το *Νέα Μακεδονία* θα απέδιδε περιληπτικά ένα μήνυμα σε μια ονομασία: πρόκειται για ένα σύγχρονο έθνος που πράγματι κοιτάζει στο μέλλον και όχι στο παρελθόν. Τελικά, το *Νέα Μακεδονία* ξεκάθαρα δηλώνει: Ας αφήσουμε τους διαπληκτισμούς για την κληρονομιά του Μεγάλου Αλεξάνδρου πίσω μας.

- Μια τρίτη και επιπρόσθετη παραλλαγή είναι να εμφανίζονται μπροστά από κάθε ένα από αυτά οι λέξεις *Δημοκρατία της*, που έχει το πλεονέκτημα της οικειότητας σχετικά με την (χρησιμοποιούμενη σε εγχώριο επίπεδο) υφιστάμενη ονομασία της *Δημοκρατίας της Μακεδονίας*.

Υλοποίηση: Προϋποθέσεις επιτυχίας

Μπορεί να γίνει δεκτή κάποια από αυτές τις πολλές παραλλαγές από τα μέρη;

Έτσι πιστεύουμε, υπό τρεις δέσμες προϋποθέσεων.

Η πρώτη προϋπόθεση σχετίζεται με την *ιστορία* που τη συνοδεύει. Ότι αυτή είναι μια ονομασία που σχετίζεται με τη συμφιλίωση και το ότι μοιραζόμαστε την περιοχή της Μακεδονίας (επίπεδο 1) και, επομένως, για διεθνή χρήση: δεν έχει επιπτώσεις στις ζωές των ατόμων, ή δεν υποδεικνύει πως θα πρέπει να αποκαλούν τους εαυτούς τους και τη γλώσσα τους. Δεν σχετίζεται με τον *αυτοπροσδιορισμό*, αλλά με τον *επίσημο εξωτερικό προσδιορισμό*. Οι Έλληνες θα πρέπει να αποδεχτούν ότι οι βόρειοι γείτονές τους αποκαλούν και αυτοί τους εαυτούς τους «Μακεδόνες», ακριβώς όπως αυτοί οι Μακεδόνες θα πρέπει να αποδεχτούν ότι οι Έλληνες δεν θα πρέπει να αισθάνονται απειλούμενοι από οποιαδήποτε μόνιμη διεθνή ονομασία στην οποία θα συμφωνήσουν. Το αφήγημα θα πρέπει επίσης να σχετίζεται με το τι πραγματικά αλλάζει, π.χ. ότι αυτή δεν είναι μια αλλαγή ονομασίας για τη χώρα αλλά καλύτερα η υιοθέτηση μιας *μόνιμης* διεθνούς ονομασίας που θα αντικαταστήσει μια *προσωρινή* διεθνή ονομασία (πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας).

Η δεύτερη δέσμη προϋποθέσεων σχετίζεται με το ότι τα πλεονεκτήματα που θα συνοδεύσουν την υιοθέτηση αυτής της νέας ονομασίας θα είναι χειροπιαστά, σημαντικά και άμεσα ορατά: ταχεία ένταξη στο ΝΑΤΟ, έναρξη των διαπραγματεύσεων προσχώρησης στην ΕΕ, πρόσβαση στα κονδύλια της ΕΕ και υποστήριξη που τα συνοδεύει και άλλα συνεργατικά εγχειρήματα. Διάφορα σχέδια έχουν καταρτιστεί τα τελευταία χρόνια, που δίνουν λίγη έως πολλή έμφαση στην αλληλουχία, με σκοπό να αντισταθμίσουν τη σχετική έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ των δύο χωρών σε αυτό το στάδιο (Τα Σκόπια βλέπουν την Αθήνα ως έναν ισχυρό γείτονα που μπορεί να ασκήσει βέτο στην ένταξη στο ΝΑΤΟ και στην ΕΕ σε οποιαδήποτε χρονική στιγμή. Η Αθήνα φοβάται ότι όταν χάσει αυτήν της την επιρροή, τα Σκόπια μπορούν να αθετήσουν οποιαδήποτε συμφωνία περί ονομασίας χωρίς συνέπειες). Ένα σχέδιο που κατατέθηκε από την Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Σταθερότητας προτείνει η αλλαγή ονομασίας που θα κατοχυρωθεί αμέσως στο Σύνταγμα να ισχύσει αρχικά μόνο στις διεθνείς σχέσεις (όπου χρησιμοποιούνταν προηγουμένως το ΠΓΔΜ), μέχρι να εδραιωθεί τελικά στο Σύνταγμα της Μακεδονίας (και, συνεπώς, να χρησιμοποιείται *έναντι όλων*) με ένα δημοψήφισμα να λαμβάνει χώρα την παραμονή της προσχώρησης της χώρας στην ΕΕ –με το ερώτημα: *συμφωνείτε να μπούμε στην ΕΕ με αυτήν την ονομασία*; Μια τέτοια προσέγγιση έχει το πλεονέκτημα να επιτρέπει σε κάθε πλευρά να διατηρήσει την επιρροή της μέχρι να έρθει η ώρα της ένταξης στην ΕΕ. Το μειονέκτημα είναι ότι το θέμα δε θα τακτοποιούνταν γρήγορα. Πράγματι, η προσχώρηση στην ΕΕ μπορεί και να μην αναμένεται για περισσότερο από μία δεκαετία. Άλλες επιλογές θα περιλάμβαναν ένα δημοψήφισμα αμέσως μετά τη συμφωνία, με την ερώτηση αν οι πολίτες της χώρας συμφωνούν στην έναρξη των διαπραγματεύσεων με την ΕΕ και την ένταξη στο ΝΑΤΟ με αυτή τη μόνιμη ονομασία που θα κατοχυρωθεί από το Σύνταγμα της. Αυτό θα ήταν πιο ριψοκίνδυνο, αλλά και πιο ξεκάθαρο για τον λαό της χώρας.

Τέλος, μια τρίτη δέσμη προϋποθέσεων σχετίζεται με το είδος της οικοδόμησης εμπιστοσύνης και του διαλόγου στα θέματα στα οποία κάθε πλευρά έχει, προς το παρόν, συμφωνήσει να διαφωνεί, όπως αναφέρθηκε στην αρχή. Σαφώς οι φόβοι για αλυτρωτισμό δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν από μια ονομασία αλλά πρέπει να αντιμετωπιστούν από μια διαδικασία. Κάθε επιλογή ονομασίας που προαναφέρθηκε (επίπεδο 3) μπορεί να θεωρηθεί ότι αφήνει περιθώρια αλυτρωτισμού ή ότι ανοίγει ένα παράθυρο για περαιτέρω αμοιβαίο διάλογο: αυτό εναπόκειται στις μελλοντικές πρωτοβουλίες και στην πραγματική και αληθή πρακτική αμοιβαίας αναγνώρισης.

Τελικά, πρόκειται για ένα αφήγημα όχι μόνο επαναπροσέγγισης αλλά και συμφιλίωσης που απαιτεί ευρηματικές και εκτενείς ανταλλαγές μεταξύ των δύο κοινωνιών. Στο τελευταίο αυτό σημείο, θα επιθυμούσαμε να παρουσιάσουμε μια τελευταία συμβολική πρόταση συμπληρωματικά με το παραπάνω σενάριο. Γιατί να μην χτιστεί ένα ολοκαίνουριο Κέντρο Μακεδονικών Ανταλλαγών στο σημείο των συνόρων μεταξύ των τριών χωρών, που αν το επισκεφτεί κανείς σήμερα, φαντάζει απειλητικά σαν να είναι στη μέση του πουθενά (κοντά στην κορυφή Τούμπα στις Μπέλλες). Υπάρχουν περίπου 160 τριεθνή σημεία στον κόσμο. Ένα από τα πιο όμορφα είναι οι κοινοί καταρράκτες Ιγκουασού στον κόμβο της Βραζιλίας, της Αργεντινής και της Παραγουάης. Για να μην αναγάγουμε το δικό μας πολύ ιδιαίτερο βαλκανικό τριεθνές σημείο σε σύμβολο μίας περιφερειακής ταυτότητας που είναι κοινή και, συνεπώς, συνιδιόκτητη, ένα σύμβολο διεθνικής συμφιλίωσης;

*Ο Veton Latifi είναι καθηγητής Διεθνών Σχέσεων στο Πανεπιστήμιο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, Τέτοβο, Δημοκρατία της Μακεδονίας. Η Καλυψώ Νικολαΐδη είναι μέλος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Εξωτερικών Σχέσεων και καθηγήτρια Διεθνών Σχέσεων στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, Ηνωμένο Βασίλειο. Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τους συμμετέχοντες στο σεμινάριο του SEESOX (Τμήμα Νοτιοανατολικών Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης) για το ζήτημα της ονομασίας της Μακεδονίας που πραγματοποιήθηκε στις 18 Νοεμβρίου 2017 για μια ειλικρινή και εκτενή ανταλλαγή ιδεών.
Βλ. <https://www.sant.ox.ac.uk/research-centres/south-east-european-studies-oxford>*

Περισσότερα στο: [ECFR Council](#), [Wider Europe](#), [Western Balkans](#)